

Іван ВЕРЕМІЙЧИК,
доцент Східноєвропейського національного університету
імені Лесі Українки (м. Луцьк)

Методичні розробки окремих уроків трудового навчання за новими підручниками

1 клас

Тема. Аплікація з паперу.

Мета. Ознайомити учнів з поняттям "аплікація". Вчити їх послідовності створення аплікацій з паперу. Розвивати у дітей творче мислення, уяву. Виховувати естетичність у роботі.

Об'єкт праці: аплікації предметних зображень.

Матеріали та інструменти: цупкий і кольоровий папір, клей, ножиці.

У н а о ч н е н н я: зразки аплікацій, малюнки.

Хід уроку

I. Організація учнів до уроку.

Учитель з'ясовує наявність в учнів паперу, клею, ножиць. За відсутності чогось в окремих учнів, виділяє з резервного запасу.

II. Мотивація навчально-трудової діяльності.

— Діти, не тільки живі квіти, а й навіть їх зображення дарують людям радість. Тому сьогодні ми зображуватимемо квіти з різних форм кольорового паперу і приклеюватимемо на цупкий папір.

Накладання різних форм матеріалів на основу (папір, картон) називають *аплікацією*.

III. Актуалізація знань учнів.

– Діти, які основні частини можна виділити у квітів? (Стебельце, листочки і квітку з пелюстками).

– Так як пелюстки квітів частіше мають заокруглену форму, то під час вирізування таких форм повертають ножиці чи папір? (Ножиці).

– Яких правил безпеки потрібно дотримуватися під час різання паперу ножицями? (Пальці рук потрібно ставити збоку лінії різання; передавати ножиці закритими, кільцями вперед).

– З клеєм ви вже працювали, то яких правил маєте дотримуватися під час роботи? (Клей намащувати тоненьким шаром; витирати його серветкою; працювати на підкладній картонці чи клейонці).

IV. Послідовність трудових дій.

Способом симетричного вирізування учні заготовляють окремі елементи для аплікації.

1. Кольоровий папір прямокутної форми перегинають уздовж навпіл.

2. Розмітивши на складеному папері біля лінії згину половину стебельця і один листочок, вирізують по контуру і отримують нижню частину аплікації.

3. Аналогічно розмічають і вирізують зображення квітки.

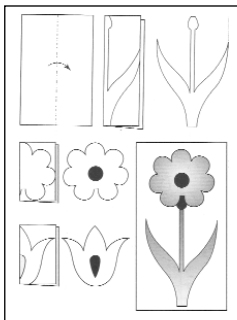
4. Із цупкого паперу вирізують основу-тло.

5. Намащують клей на вирізане стебельце з листочками і наклеюють їх на основу.

6. Зверху на кінець стебельця наклеюють квітку.

V. Самостійна робота учнів.

З кольорового паперу учні виготовляють аплікаційну квітку. Здібним учням учитель може запропонувати виготовити аплікацію "Тепле сонечко з квітами" за малюнками в підручнику.

Учитель стежить за культурою праці учнів під час роботи з клеєм, за дотриманням правил безпеки під час різання паперу ножицями. Допомогає дітям, за потреби, естетичніше виконати зображення квіток.

Учням, які вже виготовили вітальну листівку, вчитель радить вирізати квітку іншої форми, яка зображена на малюнку або за власною уявою.

VI. Аналіз та оцінювання учнівських робіт.

Коллективно аналізують виконані учнівські роботи, кращі вчитель пропонує викласти у першому ряду, а решту – в другому ряду. Розміщення робіт мотивується як учителем, так і учнями.

VII. Підсумок уроку.

– Діти, то що ж таке аплікація? (Аплікація – це наклеювання різних форм паперу).

"Точніше – накладання різних форм матеріалів, бо не тільки папір, а й листочки з дерева або клаптики тканини, які можуть і пришивати" – уточнює вчитель.

– Що ми навчилися виготовляти на цих уроках? (Паперові квіти).

Учитель читає вірш "Квітка".

Найбільше диво – пуп'янок.
Ще вчора не було,
А нині відкривається,
Як полум'я, зело.
Пелюстка за пелюсткою –
Будується дашок,
Розв'язується, начебто
Дитина з пелюшок.
А я дивлюсь годинами,
Коли ж те немовля
Підніметься й долонею
Махне мені з гілля.
Нічого не побачиш ти,
Дивись хоч сім століть.
А відвернись на хвиличку –
Малюночко вже стоїть.
Стоїть собі на блюдечку
І думає про щось.
А я так само думаю:
Звідкіль воно взялось?

Д.Павличко

VIII. Прибирання робочих місць.

Учні прибирають робочі місця, учитель наголошує, що відрізки кольорового паперу не треба викидати, вони знадобляться для наступних аплікацій.

Тема. Аплікаційні сюжетні композиції.

Мета. Ознайомити учнів з поняттям "композиція", вчити створювати з паперу сюжетні композиції. Розвивати творче мислення, уяву. Виховувати спостережливість до різних краєвидів.

Об'єкт праці: композиції краєвидів.

Матеріали та інструменти: кольоровий папір і тонкий кольоровий картон, клей, ножиці.

Унаочнення: малюнки краєвидів, зразок композицій.

Хід заняття

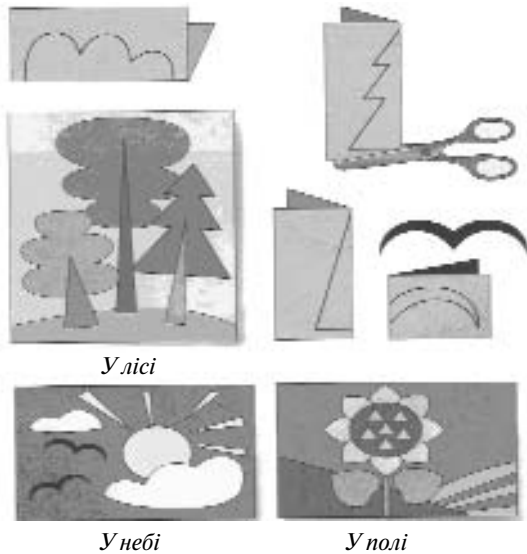
I. Організація учнів до заняття.

Після з'ясування наявності в учнів паперу, клею, ножиць, учитель, за потреби, виділяє необхідне з резервного запасу. Запитує також, чи всі учні мають серветки.

II. Мотивація навчально-трудова діяльності.

– Діти, красу нашої природи можна спостерігати в різних видах: в саду, лісі і в полі, у небі і на морі. То ж сьогодні ми створюватимемо з паперу різні краєвиди

природи. Вчитель демонструє малюнки краєвидів та окремі зразки композицій.

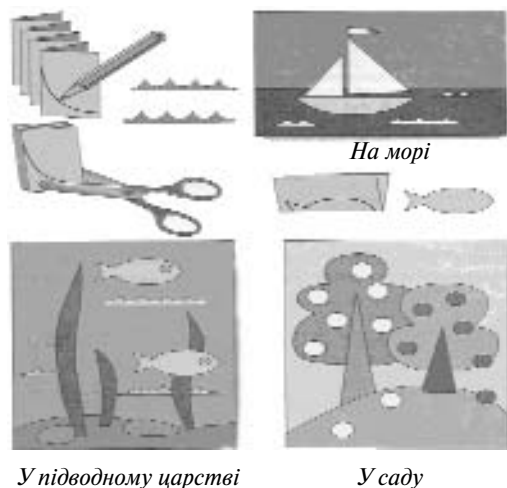
III. Актуалізація знань учнів.

– Ми створюватимемо краєвиди у вигляді аплікацій, а яке виконання роботи ми називаємо аплікацією? (Аплікація – це накладання форм різних матеріалів на папір, картон).

Учитель також з'ясовує, чи не забули учні правила безпеки під час різання паперу ножицями та культуру праці з клеєм.

IV. Пояснення матеріалу.

– Якщо виріжемо з кольорового паперу зображення сонечка, його промінців, хмарок, пташок і розмітимо їх як на малюнку в підручнику, то отримаємо краєвид "У небі". Таке розташування та взаємний зв'язок окремо створених зображень називається *композицією*.

Створюючи власну композицію, спочатку малюють на папері її контури або переводять з малюнка. Вирізають її частини, розмічають на основі і тільки після цього приклеюють (спочатку основні частини зображення, а потім – другорядні).

V. Самостійна робота учнів.

Користуючись підручником, учні створюють на свій вибір один із краєвидів. Використовують для виготовлення окремих деталей композиції вже знайоме симетричне вирізування.

Бажано також провести фізкультхвилинку під віршик, що також зображує краєвид.

Хмарка сонечко закрила,
Слізки дрібнії зронила.
Ми ті слізки позбираєм,
У травичці пошукаєм.
Пострибаєм, як пташата.
Потанцюємо, ще трішки,
Розімнемо ручки, ніжки.
Всі веселі, от чудово.
За роботу сіли знову.

На другому уроці учні створюють композицію іншого краєвиду. Здібним учням учитель рекомендує створити краєвид з власного задуму. Він також стежить за дотриманням учнями культури праці, правил безпеки під час роботи з ножицями. Допмагає, за потреби, розмістити у взаємному зв'язку частини композиції. Рекомендує учням підбирати конкретну основу.

VI. Аналіз та оцінювання учнівських робіт.

Учитель пропонує розмістити учнівські роботи відповідно їх краєвидів. Колективно аналізуючи, виділяють краші аплікації, мотивуючи їх.

Учитель також пропонує в домашніх умовах дещо доповнити до зображеного краєвиду, наприклад, фігурку зайчика, що заховався у лісі під ялинкою.

VII. Підсумок уроку.

– Діти, сьогодні ми створювали композиції. Що ж таке композиція? (Розміщення та взаємний зв'язок окремо створених зображень).

– Які краєвиди ми створили?

(У саду, лісі, у полі та в небі й на морі).

Учитель пропонує учням прочитати вірші, або загадки, які висвітлюють вже знайомий для них краєвид, наприклад:

Золота красуня – осінь-чарівниця!
По землі ступає, золотом іскриться.
В жовте і червоне листячко фарбує
І картини дивні, чарівні малює!
Небо синє, листя кольорове!
А яке докільля радісне, чудове!

Загадка.

На весні веселить,
Влітку холодить,
Восени годує
А взимку гріє. (Ліс)

VIII. Прибирання робочих місць.

Тема. Конструювання з деталей технічних наборів.

Мета. Вчити учнів складати вироби з деталей пластмасових конструкторів. Розвивати координацію пальців рук, творче мислення. Виховувати повагу до професії конструктора.

Об'єкт праці: іграшкові меблі, спортивний автомобіль.

Приладдя: пластмасові конструктори: "Ведмежатко", "Аркон".

Унаочнення: малюнки меблів, спортивних автомобілів.

Хід уроку

I. Організація учнів до уроку.

Після з'ясування наявності в дітей конструкторів, учитель пропонує працювати попарно, щоб були задіяні і ті учні, в яких конструкторів немає.

II. Вступна бесіда.

— *Конструктор* — це людина, яка створює нові вироби, машини або вдосконалює їх, тобто робить кращими. Конструктором ще називають набір деталей, з яких можна складати (конструювати) якісь вироби: маленькі машини, споруди, меблі.

Набори деталей, з яких можна конструювати техніку, називають технічними.

Учитель пропонує учням відгадати з а г а д к и про найпоширенішу техніку і визначити її призначення.

Такий собі віз,
має четверо коліс.
Без вола і без коня,
Хоч біжить щодня. (Автомобіль)

Маю крила, хоч не птах,
люди звать мене... (літак).

Хоч не слон я і не робот,
а жирафа металева,
вантажі беру у хобот —
цеглу, рейки і дерева.

(Підйомний кран)

Я не можу без води
ні туди і ні сюди,
плаваю я день за днем,
а зовуся ... (кораблем).

Кінь сталевий вівса не просить,
а оре і косить. (Трактор)

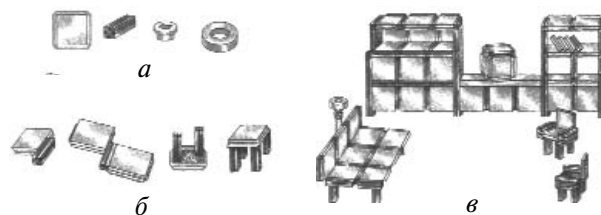

— Хто з вас, діти, вже щось складав з деталей конструкторів?

III. Мотивація навчально-трудої діяльності.

— Цього разу Гвинтик і Шпунтик пропонують нам сконструювати меблі та спортивний автомобіль. Ті учні, у яких набір деталей "Ведмежатко", складатимуть меблі, а ті, в кого конструктори "Аркон", — автомобіль. Пізніше можна буде обмінятися конструкторами.

Учитель демонструє малюнки кімнатних меблів та спортивних автомобілів.

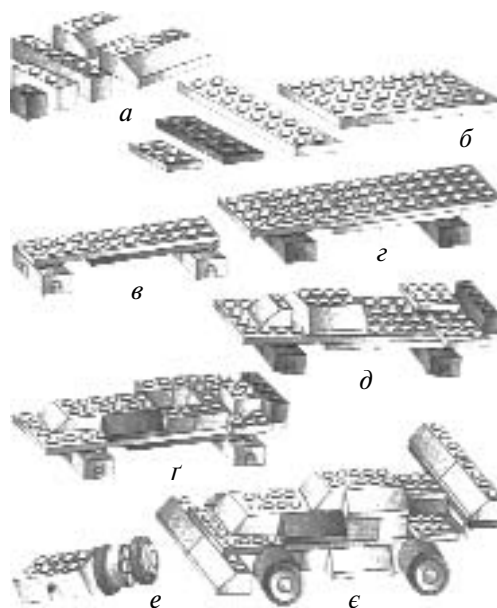
IV. Актуалізація знань учнів.

— Діти, розгляньте малюнки в інструкції конструкторів. Які з деталей набору "Ведмежатко" зображені з написами на малюнках? (Пластина, стовпчик з пазами, вісь, колесо).

— А в конструкторі "Аркон"? (Планки і пластини з виступами, призми з виступами і отворами, осі з колесами).

Спортивні машини мають велику швидкість. Вони мають бути надійними у стійкості, тобто не перекидатися. То ж поміркуйте, якої конструкції повинен бути автомобіль для змагань:

- а) високий чи низький;
- б) короткий чи видовженої форми;
- в) вузький чи широкий.

V. Навчально-конструкторська робота учнів.

1. Учитель демонструє з'єднання деталей з обох конструкторів. Пропонує учням самостійно складати меблі, користуючись інструкцією. Для складання автомобіля вчитель пропонує три етапи:

а) з пластин і призм скласти спочатку шасі (нижню частину автомобіля);

- б) із призм різних форм доконструювати кузов;
- в) прикріпити колеса до моделі.

Пояснює культуру праці під час роботи з конструкторами:

- 1) усі деталі, відібрані для складання виробів, мають лежати не на столі, а тільки в кришці набору;
- 2) не слід класти конструктори на край стола, бо можна ненароком їх скинути.

2. Під час складання виробів учитель допомагає учням, у яких виникають труднощі. Рекомендує інколи замінити окремі деталі, допомагає у складніших з'єднаннях. Стежить за дотриманням учнями культури праці.

Учням, які впоралися із завданням, учитель пропонує скласти меблі чи автомобіль власної конструкції.

VI. Аналіз та оцінювання учнівських робіт.

Учні розставляють складені меблі подібно до кімнатних. Автомобілі вчитель пропонує розмістити в рядок, як на старті. Колективно аналізують працю юних конструкторів.

Учитель пропонує учням розібрати вироби і скласти деталі в набори. Але перед цим радить позмагатися на швидкість і дальність руху іграшкового автомобіля.

VII. Підсумок уроку.

– Діти, яку роботу виконують люди за професією конструктори? (Вони створюють нові вироби, машини або роблять їх кращими).

VIII. Прибирання робочих місць.

Учні складають деталі в коробки наборів. Учитель звертає увагу на акуратність розміщення деталей у конструкторах.

2 клас

Тема. Орнамент.

Мета. Ознайомити учнів з основними видами орнаменту, вчити складати орнамент із геометричних фігур. Розвивати дитячу творчість, кмітливість. Виховувати у дітей естетичність та економне використання матеріалів.

Об'єкт праці: дидактична гра "Орнаментне доміно".

Матеріали та інструменти: цупкий і кольоровий папір, клей, ножиці.

Унаочнення: малюнки з видами орнаментів, зразок дидактичної гри.

Хід уроку

I. Організація учнів до уроку.

Для організації трудового процесу учитель рекомендує створити групи з 3–4 учнів. А також відібрати для роботи не цілі аркуші паперу, а відрізки, які залишилися з попередніх занять.

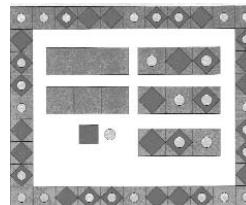
II. Мотивація навчально-трудової діяльності.

– Діти, у першому класі ви вже ознайомилися з візерунками, виготовляли аплікаційне математичне доміно, а на цьому уроці ми ознайомилися з орнаментами і виготуємо гру "Орнаментне доміно".

Учитель демонструє три основні картки доміно. Наголошує на тому, що картки невеликі за розмірами і їх можна виготовити економно з відрізків паперу.

III. Вступна бесіда.

– *Орнамент* – це рівномірно розміщені на основі однакових елементи відрізків. Слово орнамент означає "прикраса". Існує два основних види орнаменту: геометричний і рослинний. Геометричний орнамент утворюють із геометричних фігур (квадратів, кругів, трикутників, ромбів), а рослинний – із стилізованих (спрощених) зображень рослин. Орнамент завжди укладають від центра, де б його не виконували – у смужці або в квадратній чи круглій площині.

– Діти, де ви бачили вироби з орнаментами? (Писанки, рушники, вишиті сорочки, килими).

IV. Послідовність трудових дій.

З відрізків цупкого паперу розмічають і вирізують три прямокутники розміром 2 x 6 см для трьох карток доміно. Щоб розмітити картку на три частини, використовують ширину одного з вирізаних за цими розмірами прямокутників.

Розмічають і вирізують також з відрізків вже кольорового паперу квадрат зі стороною 1 см. Використовуючи його як шаблон, вирізують ще 5 квадратиків. Для кружечків знадобляться використані конфетти.

На кожній картці розміщують і приклеюють два квадрати (краще у вигляді ромбів) і два кружечки так, як показано на малюнку (три варіанти).

V. Самостійна робота учнів.

З відрізків цупкого і кольорового паперу учні виготовляють на групу 12 карток доміно. Учитель стежить за дотриманням правил безпеки під час роботи з ножицями, культури праці під час роботи з клеєм. Він попереджує учнів, щоб наносили клей тонким шаром. У місцях, де він виступив, одразу акуратно витерти серветкою.

VI. Ігрова ситуація.

Після виготовлення у групах по 12 карток доміно можна провести змагання на складання орнаментної рамки. Спочатку кладуть одну картку, а потім добирають до неї з обох боків інші з такими геометричними фігурами з одного краю, як у попередньої. Перемагає група, яка найшвидше і безпомилково складе з усіх 12 карток орнаментну рамку.

VII. Підсумок уроку.

– Діти, що ми називаємо орнаментом? (Однакові візерунки, які рівномірно розміщені на основі).

– Які є основні види орнаменту? (Геометричний і рослинний).

Учитель рекомендує в домашніх умовах виготовити картки доміно з двох частин, які при складанні

орнаментної рамки утворювали б прямокутники, ромби, круги.

VIII. Прибирання робочих місць.

Тема. Рослинний орнамент.

Мета. Вчити учнів складати рослинний орнамент. Розвивати творчість, уяву, фантазію. Виховувати у дітей естетичність та культуру праці.

Об'єкт праці: орнамент на дисках.

Матеріали та інструменти: пташине пір'я, квіти, клей, використані диски, ножиці.

Унаочнення: малюнки рослинного орнаменту, зразки орнаментних сувенірів на дисках.

Хід уроку

I. Організація учнів до уроку.

Учитель з'ясовує наявність в учнів необхідних матеріалів, особливо дисків, пропонує поділитися з однокласниками дисками і пір'ям, а також рекомендує працювати попарно (не в кожного учня можуть бути в наявності ці матеріали, якщо ж у більшості учнів вони будуть відсутні, то можна виконати орнамент з листочків).

II. Актуалізація знань учнів.

– Діти, пригадайте, які види орнаменту ви знаєте. (Геометричний і рослинний).

– З яких елементів створюють геометричний орнамент? (Геометричний орнамент створюють із квадратів, кругів, трикутників, ромбів).

– Рослинний орнамент? (Рослинний орнамент – із спрощених зображень рослин).

III. Мотивація навчально-трудової діяльності.

– Сьогодні, діти, ми виготовлятимемо орнаментні сувеніри, створюючи орнамент із квітів та пір'я. Вчитель демонструє зразок орнаменту на диску.

IV. Послідовність навчально-трудових дій.

1. У центрі диска проводять дві протилежні лінії під прямим кутом.

2. Симетрично розкладають пір'їнки менших розмірів навколо засушеної квітки в центрі диска.

3. Використовуючи й більші пір'їнки, створюють орнамент на круглій основі.

4. Для естетичності обрамляють орнамент кільцями із пір'я.

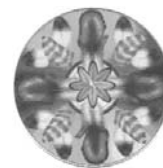
V. Ігрова ситуація.

Після виготовлення у групах по 12 карток доміно можна провести змагання на складання орнаментної рамки. Спочатку кладуть одну картку, а потім добирають до неї з обох боків інші з такими геометричними фігурами з одного краю, як у попередньої. Перемагає група, яка найшвидше і безпомилково складе з усіх 12 карток орнаментну рамку.

VI. Самостійна робота учнів.

Використовуючи засушені квіточки та пір'я, учні створюють орнаменти за малюнками та власним задумом.

Після повного розкладання квіток та пір'я на дошках, у відповідній послідовності приклеюють їх до основи. Вчитель наголошує на тому, щоб намащували клей дуже тонким шаром. Звертає увагу на симетричність розміщення пір'їнок, рекомендує в окремих місцях підрізати ножицями необхідну частину пір'я для повної геометричності.

VII. Аналіз та оцінювання учнівських робіт.

Учитель пропонує організувати зі створених орнаментів на дисках виставку-ярмарку сувенірів і разом з учнями визначити кращі з них.

Решту також оцінює, враховуючи естетичність та симетричність у виробі. Особливо схвалює сувеніри, створені за власним задумом.

VIII. Підсумок уроку.

– Діти, що ми, сьогодні навчилися робити? (Створювати орнамент із квітів і пір'я).

– До якого виду належить такий орнамент? (До рослинного).

IX. Прибирання робочих місць.

Тема. Паперові об'ємні фігури.

Мета. Ознайомити учнів з розгорткою виробу, з елементами графічної грамоти, вчити виготовляти вироби об'ємної форми. Розвивати у дітей розуміння об'ємних форм. Виховувати любов до тваринного світу.

Об'єкт праці: персонажі казки "Троє поросят".

Матеріали та інструменти: використані картонні коробочки, відрізки кольорового паперу та картону, клей, ножиці.

Унаочнення: малюнки розгорток виробів, малюнки з казки "Троє поросят" та зразки виробів.

Хід уроку

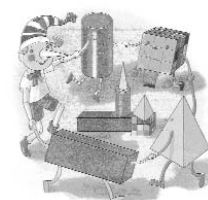
I. Організація учнів до уроку.

Учитель з'ясовує в учнів наявність картонних коробочок, їх розміри і рекомендує об'єднатися в групи з трьох учнів з приблизно однаковими за розмірами коробочками. А також пропонує поділитися зайвими з тими учнями, у яких коробочки відсутні.

II. Мотивація навчально-трудової діяльності.

Учитель пропонує учням прочитати вірш і розглянути малюнок у підручнику про об'ємні фігури. А також відшукати назви цих фігур.

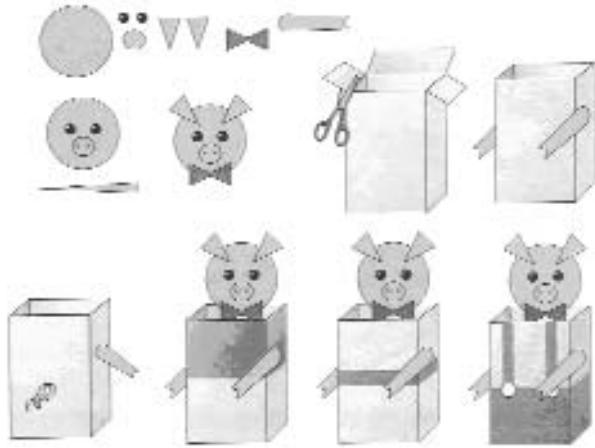
П'ять братів: Циліндр – поліно,
Конус – носик Буратіно,
Піраміди – упаковка,
Призма – складена коробка,
Кубик – рубик танцювали,
Дружно гралися, співали.
Узялися до роботи
й гарний дім побудували.

— На цьому занятті ми ознайомимося з об'ємними фігурами, з елементами графічної грамоти та виготовлятимемо фігури персонажів казки "Троє поросят".

Учитель демонструє малюнки та зразки.

— Згадайте, як їх називали? (Їх називали "Ніф-Ніф", "Нуф-нуф", "Наф-наф").

III. Вступна бесіда.

Учитель пояснює другокласникам, що об'ємні фігури складають з розгортки, на які наносять лінії креслення і розмічання. Знання цих ліній і умінь їх використовувати у практичній роботі називають *графічною грамотою*.

Він пропонує учням розглянути лінії, зображені у підручнику. Демонструє розмічену розгортку і складає з неї об'ємний виріб. Роз'яснює учням, що можна виготовити об'ємні вироби з аркушів паперу чи картону. А можна також використати готові коробки-упаковки.

Лінія товства, основна, лінія краю, контурна

Лінія тонка суцільна, виносна, розмірна

Осьова (вісь симетрії)

Штрих-пунктирна лінія згину

IV. Послідовність навчально-трудових дій.

Розглядаючи зразок фігурки поросятка, з'ясовують, що головною частиною виробу є його мордочка, яку приклеюють до готової коробочки.

З тонкого картону вирізують круг та окремі деталі для зображення мордочки поросятка (рильце, очі, вуха, бантик). Приклеюють їх до круга.

У коробочці відрізають ножицями верхню частину і приклеюють мордочку поросятка з внутрішнього боку. Вирізають смужки із зображенням лапок тваринки і приклеюють симетрично з обох боків коробочки. Із зворотного боку приклеюють скручену смужку-хвостик.

Щоб поросятка чимось відрізнялися один від одного, їх розфарбовують або обклеюють різнокольоровим папером усі фігурки.

V. Самостійна робота учнів.

Кожен із трьох учнів у групі, які мають приблизно однакові картонні коробочки, виготовляє фігурку поросятка зі своєю назвою. Розфарбовує або обклеює кольоровим папером так, щоб його персонаж відрізнявся від двох інших.

Учитель стежить за дотриманням правил безпеки під час роботи з ножицями та культури праці під час склеювання деталей. Допомогає, в разі потреби, краще зобразити мордочку поросятка.

VI. Аналіз та оцінювання учнівських робіт.

Кожна група виставляє сконструйовані фігурки трьох поросятків. Колективно визначають групу, у якій вони найкраще виготовлені. Вчитель пропонує цій групі коротко розказати сюжет даної казки, демонструючи її персонажі.

VII. Підсумок заняття.

Підсумовуючи урок, учитель рекомендує учням розповісти цю казку молодшим за віком дітям, використовуючи за наочність виготовлений казковий персонаж. А також пропонує удосконалити виріб, разом з батьками зробити іграшку-сюрприз. Замість приклеювання мордочки, прикріпити до неї пружинку. Зверху притискати іграшку картонною кришкою. Її також можна закріпити нерухомо тонкою смужкою паперу. Якщо ж відповідної пружинки не знайдеться, то виріб можна використати для зберігання олівців, гумок, тощо.

VIII. Прибирання робочих місць.

Учитель рекомендує дітям не викидати невикористані коробочки, а виготовити з них в домашніх умовах годівнички для птахів і підвісити на дереві з наповненим кормом.